DISSERTATIO INAVGVRALIS MEDICA

SISTENS

AEGROTVM APOPLEXIA CORREPTVM ET SANATVM

QVAM
CONSENSV
GRATIOSÆ FACVLTATIS MEDICÆ
IN ALMA ET PERANTIQVA HIERANA
PRAESIDE

DN. D. HERM. PAVLO IVCH
SACRI PALATII CAESAR. COMITE
FACVLT. MED. SENIORE ET ASSESSORE PRIMARIO
PATHOL. ATQVE PRAXEOS PROFESS. PVBL. ORD.
SERENISS. SAXON. DVC. VINAR. ET GOTH. CONSILIAR. AVL. ET ARCHIATR
NEC NON ACAD. CAESAR. NAT. CVRIOS. COLLEGA

PRO LICENTIA
SVMMOS IN ARTE MEDICA HONORES
ET PRIVILEGIA DOCTORALIA
LEGITIME CONSEQVENDI
PLACIDÆ ERVDITORVM DISQVISITIONI SVBMITTIT
AVCTOR

IOANNES ANDREAS TENNSTAEDT
COTHENA-ANHALTINVS.

IN AVDITORIO MAIORI COLLEGII MAIORIS
HOR. CONSVET.
DIE II. IVNII ANNO MDCCXLIX.

ERFORDIAE
Typis IO. CHRISTOPH. HERINGII Acad. Typogr.

HISTORIA MORBI.

Vir quinquagenario major, temperamenti sanguineo melancholici, vitæ sedentariæ ejusmodi, qua prona corporis sit conjuncta inclinatio, addictus, & adsuetæ supersedens sanguinis missioni, post acerbam, altam, introrsusque versam sive suppressam iracundiam animique excandescentiam, corporis similiter admodum notabilem frigefactionem gravem, crudum acidumque tempore meridiano adbibet atque capit cibum, post id vero factum, sequentibus sese expositum deprehendebat symptomatibus: conquerebatur nimirum de insigni virium lapsu, lassitudine motusque imbecillitate, usque adeo quo ad corpus sustinendum invalidus viribusque carens sit, mentis similiter hebetudine, obnubilatione atque stupore, vertiginosa capitis afflictione ac somni facilitate, aurium præterea tinnitu, oculorum splendore, aliisque tentabatur pluribus, absque tamen eo, quo auxilium peteret, vel huicce morbi impetui salutare opponeret remedium, sed consilii plane incertus, utcumque res cessura sit constituens. Accedebant circa vesperam linguæ tarditas atque hæsitatio, oculorum caligines, obfuscationes tandemque tenebræ eo usque, quin fixis patentibusque non videret oculis, artuum pariter tremores, premens profundiorque in occipite dolor, insignis extremorum refrigeratio vitalisque caloris notabilis diminutio, ad ultimumque in terram prolapsio, qua altissimo quasi sepultus sopore, absque motu, ulloque sensionis decumbebat indicio. Concurrebat ceteroquin stertor sive respiratio gravior atque sonantior, genarumque rubor. Manu carpo admota, pulsus non modo æquis movebatur intervallis, verum quoque deprehendebatur magnus ac durus. Re itaque in hunc locum deducta, medicum esse requirendum arbitrati sunt, adductus itaque atque animadvertens, morbo quem apoplexiam vocant, ægrotum esse correptum, abundantiam sanguinis venæsectione deplendi necesse ducens, ejusdem ℥viij. detrahendas jussit, quo

 facto

facto loqui quidem moliebatur infirmus, ast lingua titubanda solummodo balbutiens, sese capitis, dextrique maxime lateris gravitate, ponderitate ac dolore, ejusdemque jamjam tacti lateris motus impotentia, aliisque tentatum ac divexatum pronunciabat, brevique interjecto spatio loquendi usus revertebatur defectus elinguisque denuo reddebatur miser. Nec silentio est prætereundum, quod sinister oris angulus in ipsum hoc latus detortus visui se offerret ac cerneretur. Medicus igitur ad ægrotum accersitus, linteamina atque mandelia admodum fervefacta, circa caput non modo, maxime ejusdem dextrum latus, verum quoque circa reliquam corporis peripheriam, quotiescumque fieri poterat adplicanda atque admovenda, pariterque eorundem ope, easdem partes frictionibus stringendas suadebat, ac iisdem tepefactis, eadem præcalida admodumque fervida denuo imponenda autor suasorque erat, propinaturus simul calidum infusum specierum postmodum tradendarum incidentium, resolventium ac roborantium, pariterque subveniendo exhibitione pulveris sequentis ℞. Tartari vitriolati Tacheniani, ita præparati, quo sal alcalicum obtineat principatum, sive ad statum accedat alcalicum, partes duas, salis Ammoniaci depurati, radicem Vincedoxici ana partem unam, f. pulv. misc. D. pro dosi ℈j. Vomitione vero cum id redderet, atque exterminaret, eundem paulo post denuo adhibuit pulverem, subjuncto simul laxante ex rad. Rhabarbari oriental. elect. ℈iß. & Pilulis splenéticis Sylvii gran. 5. postmodum tertia quaque hora pulverem antea descriptum ex Tartaro-vitriolato Tacheniano ad statum alcalicum accedente &c. admovendo, insuperque fotus præcalidos collaudata antea ratione exhibendo atque applicando. Sequenti nocte insigni tentabatur ac vexabatur inquietudine atque jectigatione, alvus paulisper tantummodo solvebatur, voxque interdum quidem atque aliquando revertebatur obscura, brevi vero mutam præbebat personam. Cum itaque periculum & noxa valde urgerent, desiderataque alvina excretio nec valida nec frequens satis fiebat, denuo ejusdem sequenti mane propinandum, consultum duxit laxantis remedii tertiam partem medicus, quo facto istoque venis concepto medicamento fiebat tandem, quin congestio ac colluvies vitiosorum humorum a capite derivaretur, tanto maxime, cum partes viscidiores stagnantes per Tartarum vitriolatum &c. divisæ, minusque cohærentes redditæ faciliorem eandem redderent, promoverent atque adjuvarent derivatio-

rivationem atque exterminationem, quibus removendis omnis medendi superstructa ac fundata ex nostra sententia est ratio. Simul itaque ac laxans jamjam memoratum vires exsereret remedium, statim recipiebat vocem, initio quidem debilem mox vero clariorem firmioremque, cetoroquin vertigo, tenebrositas, caligines & obscuritates oculorum capitis ponderitas & insignis gravitas, similiterque pressionis sensus in latere dextro, memoriæ læsio mentisque error Deo benedicente cessabant. Conquerebatur vero de virium prostratione, reversuro quandoque capitis dolore, facilitate ad iracundiam tædio, siti ac paralysi totius dextri lateris. Methodo vero proposita cum pergeretur ac continuaretur, partes nimirum viscidiores ope pulveris ex Tartaro Vitriolato Tachenii &c. dividendo, iisque divisis aptis ac tenuioribus, ingravescentibus hinc inde symptomatibus, easdem per laxans removendo atque exterminando, usque eo quo omnes præter modum cohærentes, viscidiores stagnantes atque extravasatæ partes sint mutatæ, correctæ, divisæ atque e corpore eliminatæ, (nec omissis roborantibus ac nervinis) convaluit, atque ab universa morbi apoplectici æque, ac paralyseos potestate, absque ullo novoque ejusdem impetu, Deo propitiante, adprobante atque juvante, infirmus est liberatus ac vindicatus.

§. I.

Apoplexia est repentina atque præceps sensuum & motuum voluntariorum abolitio atque privatio.

§. II.

Origo vocabuli Apoplexiæ græca est, derivatur enim a verbo ἀποπλήττειν, graviter atque potenter percutere ac percellere, & hoc ex ἀπό, quod intensiorem, validiorem fortioremque denotat gradum & πλήσσω vel πλήττω frango, percello s. percutio, eo quod Apoplexia tentati ac correpti, simul atque semel gravissime, quasi ictu percussi prosternuntur, concidunt ac corruunt. Nomen quoque consequitur morbi syderati, attoniti, affulgurationis membrorum, universalis resolutionis, guttæ, icti, lu-

 minis

minis animæ ſenſitivæ, radiationis ignisque vitalis extinctionis, ſilentii, der gehende Todt, die Hand GOttes, der Schlag. Morbi ſyderati nomine notatur, quatenus nimirum a numine inviſibili, vel juxta alios ab infauſto ſydere, trucidentur dejectique collabantur, quam ob rationem affulgurationis nomine quoque inſignitur, veteres enim fulmen ex numero ſyderum eſſe ſunt arbitrati ſibique perſuaſum habuerunt. Attoniti nomen eidem ob conjunctum ſtuporem, ſtupiditatem & torpedinem impoſuere atque indidere. Guttæ nomine notatus eſt a PARACELSO, ſibi perſuadens, quod tres ſanguinis guttulæ ſub cranio hæreant poſitæque deprehendantur, ſub quacunque temporum regione hæreat una tertiaque in cerebri medio collocata atque repoſita ſit, decidente alterutra, modo dextra modo ſiniſtra ſit, paralyſis ſive Hemiplexia accideret, media vero ſi delabatur, apoplexia proprie dicta producatur, quæ vero cum fidem excedant, ab eademque abhorreant, imo vero auribus ſint intoleranda, deriſum jam dudum effugere non potuerunt. Silentii nomen invenit, quandoquidem obmuteſcunt, ſilent repenteque conticeſcunt miſeri. Reliqorum producere ac proferre rationes, minus erit neceſſe, quod eædem notæ atque apud omnes ſint pervulgatae, iisdem itaque enumerandis jure ſuperſedeamus.

§. III.

Diſcrepat vero, varia ac diverſa eſt apoplexia, non modo ab aliis ſibi cognatis morbis atque ægrotationibus, verum etiam inter ſe. Dividitur enim atque diſpeſcitur in ſanguineam & ſeroſam, idiopathicam & ſympathicam, univerſalem & particularem ſimiliterque differt gradu.

§. IV.

§. IV.

Ab aliis itaque consimilibus sive communia signa habentibus differt ac distincta est morbis, sic v. gr. a syncope dissidet, quod in hac pulsus & respiratio ad sensum plane cessant, faciesque ac labia sint pallida, quæ in apoplexia, maxime sanguinea, contra accidunt, tametsi enim in apoplexia, si cerebellum lædatur, pulsus quoque cesset, sibilus tamen sive stertor e pectore, in syncope non poterit animadverti. A lethargo differt, quod huic febris plus minus acuta jungatur, & expergefacti statim in eundem delabantur rursusque decidant absque paralysi. A catarrho suffocativo & asthmate convulsivo distincta est, quod in hisce motus & sensus nec ablati nec aboliti sint, sed integri maneant. A passione hysterica discrepat, quod in hac, maxime ejusdem vehementiori atque intensiori gradu, respirandi facultas plane atque ex toto miseris demta atque ablata est, punctæ sentiant, eorumque sæpe numero quæ in paroxismo facta fuere, reminiscuntur memoriaque ista repetunt, hinc sensuum usum adhucdum aliqua ratione retinent, quæ in apoplexia secus deprehenduntur.

§. V.

Distinctio in sanguineam & serosam inde origines traxit atque est orta, facta nimirum hoc morbo demortuorum atque extinctorum corporum incisione, curiosius animadverterunt, quod non numquam grumosus ac extravasatus sanguis interdum vero insignis lymphæ viscidioris copia, nervorum presserit principium; quod similiter faciei color & pulsus innuit ac commonstrat, sanguinea enim ruborem pulsumque magnum & durum, serosa vero plerumque pallorem, pulsum

ſum vel naturalem vel debilem imo vero aliquando obſcurum præ ſe fert ac monſtrat, ne dicamus de corporis diſpoſitione ratione temperamentorum, vitæ genere &c. In caſu itaque præſenti, quod ſanguinea fontem atque originem conſtituat, nemo erit, qui conſenſum negaturus ſit. Idiopathica eſt, ſie a læſione vel violatione cerebri, cerebelli vel medullæ oblongatæ plane atque omnino dependet, ſympathica vero, cum ob affectam aliam quandam partem, cerebrum &c. eo usque in conſenſum trahatur, quo apoplexia producatur, accedat atque jungatur. Univerſalis dicitur, ſi totum corpus ſenſu & motu privatur atque orbatur ἡμιπληγία vel ἡμιπληξία, ſi alterutrum ſaltem fatiſcit, motumque ac ſenſum amittit, latus. Collandatus vero morbus apoplecticus cum æqualiter atque uno eodemque modo, ſemper ac perpetuo non ingruat miſerosque corripiat ac tentet; varios eidem practici adſcripſere adque attribuere aſperitatis gradus, usque eo quod quidam 2, aliqui 3, aliqui 4 adducant ac perſequantur, perſuaſum vero nobis eſt, quod diviſio ac partitio in 3 gradus, plane atque ex toto ſit apta atque idonea, pro variis ac diverſis ejusdem præclare exprimendis ac diſtinguendis gradibus. Primus ac leviſſimus mali noſtri gradus eſt, ſi humores vitales ab externis corporis partibus vel abdominis viſceribus ope ſpaſmoſorum conſtrictionum impetuoſe verſus caput adiguntur, urgentur atque impelluntur, ob difficilem vero per venas reditum ac regreſſum liberæ eorundem circuitui ibidem adfertur mora ac difficultas; hinc genæ non modo eo usque ſæpe numero rubent quo ſtrangulatis evadant ſimiles, extrema vero frigent, verum quoque durante

hacce

hacce meningum, plexus Choroidei &c. nimia expanſione ac diſtentione, nervorum principium, medulla nimirum oblongata premitur, liquidique nervei ſecretioni atque in nervos influxui infertur impedimentum, usque adeo quo ſenſus in- & externi evaneſcant atque intereant, qua vero diſcuſſa ac reſoluta, gravitate hacce valetudinis levantur ſenſimque reſtituuntur, tametſi vi morbi ſubinde rediente, debilitas dejectusque canalium ſanguiferorum cerebri tonus, comites ſeſe huic morbi generi denique præbeant atque adjungant, & hæ ſunt ſæpe numero impetus atque acceſſiones, imo vero familiaria ſymtomata, quibus hypochondriaci ac hyſtericæ tentantur atque expoſiti deprehenduntur. Alter apoplexiæ gradus eſt, ſi inſigni jamjam allatæ vaſorum cerebri diſtenſioni ſanguinisque circuitui remorato, ſeri jungatur ſeceſſio atque extravaſatio, ejusdem enim per poros vaſorum conceſſo tranſitu, in partem quandam oblongatæ aut ſpinalis medullæ proclinatur, fluidi nervei circulo eſt impedimento & hemiplexiam, paralyſin &c. efficit & producit, quo gravior vero atque impetuoſior allata jamjam lymphæ remora atque extravaſatio, eo plus atque magis ſenſuum in- & externorum alacritas atque incitatio amittitur atque deperditur, memoriaque vacillat. Supremus tandem ac ſummus paſſionis noſtræ oboritur gradus, ex ſubtiliſſimorum piæ maxime matris vaſorum laceratione atque disruptione, cruor enim profuſus, baſin cerebri complet eique inſidet, fluidique nervei circulo obſtat atque impedimento eſt.

§. VI.

Progredimur ad ſubjecti enarrationem atque enu-

cleationem, nostri vero cum non sit omnia singulaque ad adfectum nostrum pertinentia pertractandi, ea tantummodo quæ necessaria, quæque ad indicati & præsentis casus distinctam atque adæquatam considerationem & dijudicationem pertinent, erimus propositurі atque adducturi. Diu disceptatum atque in controversiam vocatum est, quid proprie subjectum passionis nostræ principale, primarium ac speciale constituat ac conficiat. PARACELSUS enim *lib. 2. Cap. de gutta §. 4.* cor, pulmones & meatus aëreos, HELMONTIUS præcordia & sinistrum cordis ventriculum, QUERCETANUS cor, CARTHESIUS cerebri poros male efformatos, WEPFFERUS medullosam cerebri & cerebelli substantiam pro parte adfecta ponere atque æstimare nulli dubitarunt. WILLISIUS tandem in tractatu de apoplexia per crebriores sectiones atque anatomicas observationes in cadaveribus hoc morbo defunctis institutas edoctus concludebat, quod locus principaliter adfectus nec jamjam recensitæ atque enumeratæ corporis humani sint partes, nec quoque majores cerebri ventriculi pro iisdem constanter ac perpetuo, ut alii putavere, sint reputandi, sed medullosa cerebri & cerebelli substantia, undiquaque porosa, meatibusque perexiguis prædita, partem conficiat adfectam, si nimirum vel sanguinis affluxus per arterias denegetur, vel spirituum effluxus ex cerebro aut cerebello prohibeatur.

§. VII.

Tædio esset singulorum opiniones, diverseque sententium argumenta ac rationum momenta expendere, angustisque hisce pagellarum cancellis complecti. Nostra stabilis atque ad laudatum nostrum adfectum forsi-

tan magis accomodata sic est sententia ac mens, magnopereque censemus, quod cerebrum æque ac cerebellum, qua substantia æque corticali sive cineritia, ac qua medullari sive candidiori, imo vero ipsa medulla oblongata & radices spinalis medullæ, verbo, origo & principium generale nervorum, pro subjecto speciali ac parte adfecta nostri adfectus, ponendum ac habendum sit. Non enim erit mirum futurum, quin utrocunque latere sive cerebri parte, nervorum fiat læsio, quod eo ipso loco fluidi nervei circulus impeditius succedat atque impediatur, vel plane omnino auferatur ac sufflaminetur, hincque varii apoplexiæ efficiantur species, ut modo hemiplexia, modo linguæ resolutio, interdum sensuum in- & externorum, aut motus voluntarii extinctio, abolitio vel depravatio, nonnumquam tandem plena apoplexia, si nimirum fluidi nervei plane atque omnino intercipiatur atque tollatur circulus, hanc excipiat nervosarum partium læsionem atque incommodum. Sic similiter, testibus observantibus anatomicis WEPFFERI aliorumque quam plurimis patet, quod si vasorum in cerebello contingat ruptura, licet cerebrum, nervi musculique sint integerrimi, corporis protinus sistetur motus, reliqua viscera, artus, musculosæqe partes omnes ab actionibus sese moveant sustinendis, agere desinant, imo vero respiratio, pulsus ac calor vitalis omnino destructi appareant, usque adeo quo miseri perfecte concidant mortui, eosdemque vivos numquam quispiam in crastinum perspexit diem, contra cerebro compresso vel utcumque laborante, motus quidem opprimuntur voluntarii atque animales, cerebello vero integro & sano, ad tempus poterunt in-

ter vivos adhuc numerari vitaque frui. Opponi quidem solet, quod casus ac documenta adjungi queant, quibus appareat, quod incisione corporum apoplexia defunctorum facta, plane nihil nec lymphæ nec sanguinis profusionis in cernendi ceciderit sensum, sed omnis extravasationis sensum oculorum effugissent indicia, sed veremur, ne res ita cadat, ut in historia academiæ regiæ scientiarum a du HAMEL anno 1701. edita recensetur, exponitur enim ac depingitur ibidem p. 264. a Dn. du VERNEY sequens apoplexiæ genus, cerebrum nimirum in sectione atque incisione cujusdam apoplexia decessi illæsum deprehendebatur, relinquaque similiter viscera erant sana atque integra, sed inverso corpore magna sanguinis e spinalis medullæ regione profluxit copia, concludit itaque, nervorum ipsam hanc ob rationem factam fuisse compressionem ac motuum ablationem ac cessationem. Causa quidem nihil est, quare nobis persuadeamus, quod allata novum apoplexiæ conficiant genus, antea enim asseruimus, quod duplex omnino spinalis medullæ radix subjecti specialis pars sit, minime ac nequaquam ab eodem sejungenda aut separanda, ceteroquin vero alieni non erimus nec inficias ibimus, quod omnino liquidorum extravasatio ad determinanda apoplexiæ essentialia minime absolute sit necessaria, usque adeo, quo nunquam nulloque unquam tempore ab apoplexia quispiam affligi, urgeri, imo vero consumi, absque fluidorum in cerebro facta extravasatione, queat ac possit, sed sentiæ BELLINI de capitis pectorisque morbis p. 378. assentimur eandemque confirmamus, quod nimirum utique a natura apoplexiæ non alienum "imo vero eædem accommoda-

"tum

"tum sit, posse videlicet eandem contingere non per "quantitatem sanguinis aut humorum, hoc est, per com- "pressionem, sed per solam qualitatem, si nimirum sup- "ponatur massa sanguinea, ut nihil contineatur in vasis "(*hinc a sanguinis defectu*) vel pars maxima contentorum "nihil sit præter liquidum pituitosum, plus minus visci- "dum frigidum, aut quid simile, paulatim partes omnes "qua solidæ qua liquidæ corporis reparatæ ejusmodi "humoribus, flaccescent, spiritus hebetes, nimis cras- "sos, humidos, frigidos, & undis concipiendis ineptos, "ob appositionem alimenti aquosioris generabuntur, "& ratione exposita sensus & motus tolletur, cum reli- "quis adfectionibus, quæ apoplexiam constituunt." Ipsum illud, ex usu non modo rerum sive experientia, verum quoque ex præsentaneorum ac repentinorum venenorum partibus constituentibus modoque agendi, liquet ac perspicuum est, ne dicamus, quod similiter hac ratione, paralysis universalis, quæ idem est quod apoplexia plena, si nimirum fluidi nervei circulus plane atque omnino intercipiatur atque tollatur, perfecte pleneque exponi, enodari atque explicari possit & queat.

§. VIII.

Causam adfectus nostri immediatam constituit motus spirituum impedimentum subitaneum, tam quoad poros & tubulos interiores, quam basin cerebri sive medullam oblongatam & spinalem & inde egredituros nervos. Causam mediatam proximiorem perficit, vel humor ibidem extravasatus, vel compressio, læsio, obstructio, sanguinis defectus, ejusdem affluxus aut refluxus interceptus aut denegatus, v. gr. ob concretiones polyposas ortas vel ab aliis abruptas & huc delatis partibus, vel va-

 sorum

sorum cerebri aut tunicarum idem cingentium inflammatio, aut ad ultimum denique fluida acria, viscida, vel acria & viscida simul, minimas substantiæ corticalis arterias vel medullares fibras spasmodice coarctantia & constringentia. Ipsam hanc mediatam proximiorem causam fovent atque sustentant, causæ mediatæ remotiores, res non naturales nimirum, naturales ac præternaturales, e quibus vero ea tantummodo erimus adducturi, quæ in nostro offenduntur ac deprehenduntur casu. Ex causis mediatis remotioribus non naturalibus præcipue corporis frigefactio, cibus adhibitus & admissa gravis iracundia adnotanda atque animadvertenda erit. Aër nimis frigidus calculum suum adjecit, poros cutis constringendo adeoque transpirationem minuendo, prætereaque ob partium ignearum absumtionem liquida non modo coagulando, verum etiam, maxime ob ætatem provectiorem ac calorem debilescentem, nervos debilitando, itaque cacochymiam pituitosam, stasin, vasorum distensionem, ruptionem, tandemque fluidorum exundationem adducendo ac perficiendo.

§. IX.

Alimenta in cibum admissa gravia, cruda acidaque, ansam similiter præbuere atque occasionem substravere, quod vis ventriculi digerens, ob antea non modo allata, verum quoque ob summam ac pertinacem iracundiam jamjam debilitata, minor reddita ac fracta (quod in sensibilioribus ac provectioris ætatis subjectis magni refert) concoctioni horum duriorum ac difficilium impar esset, minus itaque subacta ac resoluta, ventriculo ac canali alimentario non tantummodo diu retinebantur, hasce spasmodice jamjam ob iram adfectas, onerabant atque

que adgravabant partes, ſanguinisque motum ſuperiora verſus intendebant ac determinabant, ſed chylo ſimiliter eadem nacto indole, ſalia viſcido involuta acida, in maſſam copioſe deferebantur ſanguineam, ibidem accumulabantur eandemque, præcipue vero lympham ex facili jamjam in gelatinæ ſimilem craſſamque abituram conſiſtentiam, magis cohærentem atque ad ſtaſes & obſtructiones aptam & accommodatam reddebant, ſe- & excretiones minuebant, fluidorum vero verſus caput impetu, ob partium inferiorum jamjam tactam conſtrictionem, perſeverante atque intenſiori facto, laxioris cerebri contextus diſtenſione ac disruptione paſſioni noſtræ parabant aditum.

§. X.

Admiſſa gravis iracundia, opportunam quoque caſu ſuperius adducto ſubſtravit apoplexiæ occaſionem. Quod inſigni omnino animi pathemata gaudeant vi atque efficacia ad noſtrum promovendum atque arceſſendum malum, præcipue vero iracundiam præ reliquis accommodatiſſimam admodumque habilem eſſe, nemo erit, qui negabit. Generatim enim neceſſitudo animi pathematum cum mutationibus noſtri corporis maniſeſtiſſima imo tanta eſt, quo vel in ſomniis incenſorum atque efferatorum eorundem animi perturbationum iidem quodammodo conſpici atque animadverti poſſint effectus, quos eædem in expergefactis ac vigilibus conjunctos habere conſueverunt, nec ullum humanorum pectorum concipere licebit adfectum, abſque motricium fibrarum ſubſequente ac ſuccedente mutatione, ira v. gr. concitatis, ſpasmodicam hepatis partiumque confinium ſtricturam, varia eaque 4plici ſeſe prodentem at-

que

que exſerentem ratione obſervamus atque animadvertimus. Primo enim ſuccus bilioſus in ductibus hepaticis elaboratus, craſſiorque in veſicula fellea remorans ac hærens, ob efferatiorem ſpirituum motum, maximopere ac mirum quantum commovetur acriorque redditur, prætereaque ob ſyſtolen harum partium auctam atque intenſiorem factam copioſius in duodenum transfunditur, ibidem contentis ipſam hanc impertitur atque elargitur indolem, adhucque majori, ope fermentationis, acrimoniæ nacto gradu, ſubjectum conſtituit irritans, corrodens & inflammans. Illam ipſam enim ob rationem, in ſectionibus cadaverum ita extinctorum, teſte GLISSONIO ac BLANCARDO veſicula fellea deprehenditur vacua, ob ſpaſmum nimirum harum partium fit, ut quicquid bilis ibidem hæreat vel commoretur exprimatur, atque ad duodenum transferatur & transmittatur inteſtinum. Secundo vaſa ſanguifera per hepatis viſcus diſperſa ac diſſeminata, valide conſtringuntur ac coarctantur, præpedito itaque ſanguinis progreſſu ac circulo, ſtaſes, obſtructiones, dolorificæ tenſiones imo vero inflammationes adducuntur ac ſuccedunt, manifeſtiſſimo concitatæ tunc temporis ſpaſmodicæ conſtrictionis indicio ac argumento. Pro tertio tendines diaphragmatis, truncum aortæ deſcendentem, ob antea collaudatam ſpasmodicam conſtrictionem premunt ac ſtringunt, quo fit, quin motus ac copia ſanguinis in aſcendente, verſusque ſuperiora augeatur, ejusdemque intenſior fiat concitatio atque impetus, ſimiliterque congeſtio fiat ad caput, hinc facies rubeat, liquidi nervei ſecretio ac circulus creſcat atque amplificetur & muſculorum ſimul intendatur ac multiplicetur robur. Vaſis vero

præter

præter modum ſuperoneratis, fibræ medullares molles premuntur, usque eo quo quis tandem perrumpatur ductulus, itaque extravaſatio fiat ac contingat. Quarto, ipſa hoc modo laudata nervorum ſtructura, cauſam anxiorum vomendi alvumque deponendi conatuum, ſæpe quidem numero vacuorum nihilque emollientium, perficit ac conſtituit. Ex ſola enim præternaturali iſta jamjam tacta conſtrictione, quo fluida ſimul ad caput regurgitant, compreſſoriaque ibidem producunt pathemata, de modo dictis non modo, verum etiam de acceſſibus apoplecticis, ratio reddi poterit firma ac per ſe ſtabilis.

§ XI.

Succedunt res naturales, circa quas præcipue ætas, temperamentum, vitæ genus & conſuetudo perpendenda ac ponderanda erunt. Ætas provectior malum noſtrum ea adjuvit ratione, corpus nimirum ad ſpirituum, caloris lymphæque blandæ defectum, cacochymiæ vero pituitoſæ acceſſum atque augmentum, diſponendo atque aptando. Temperamentum adjutorem ſe praebuit, corporis compagem ad plethoram conjunctamque pariter intemperiem frigidam & ſiccam præparando atque accingendo. Ratione vitæ generis, quo vitæ ſedentariæ ejusmodi, quo prona corporis eſſet conjuncta inclinatio, addictus erat noſter, morbus apoplecticus occaſionem atque anſam reperit, quod hoc pacto ſecretio, ſeparatio atque evacuatio partium ſe- & excernendarum, præcipue craſſiorum, impeditius procederet, inde enim lymphæ progignebatur ac proveniebat præternaturale augmentum, ejusdem intimior ac tenacior cohæſio partibusque ſalinis repletio ſive aucta acrimonia, ſimiliter partium fibroſarum incondita ni-

miaque emollitio, ejusdem pituitosæ lymphæ in partibus extremis subsistentia, adeoque extremorum refrigerium ac frigus, pariterque digestionis læsio, ad summam morbi a viscido presso subsequebantur pede. Præterea vero, similiter ob conjunctam abdominis compressionem sanguinis ac fluidorum libere alias ibidem moventdorum circuitui adferebatur remora ac difficultas, motusque insigniter retardabatur progressivus, præpedito itaque ejusdem libero per viscera abdominis motu, majori versus superiora copia, hincque versus cerebrum, mollem minusque resistentem partem compellebatur atque urgebatur, ibidem vero viscidus tenacibusque partibus abundans sanguis, lymphaque crassa, glutinosa, intimius cohærens, partibusque salinis balsamicis volatilibus privata, circuitum naturalem tenere non poterant, sed tardius cursum conficientes, vasa distendendo, dilatando, nervorum systema gravando, comprimendo, liquidique nervei secretionem, motum ac circulum præpediendo, similiterque acredine lancinante & constringente, vasa coarctando, aptitudinem ac dispositionem ad mentis obnubilationem, temulentiam, vertiginem, imo vibratorias piæ & duræ matris contractiones, hypochondriacis admodum familiares, ad ultimumque ad ipsam apoplexiam adducebant ac perficiebant. E consuetudine abundantiam sanguinis venæsectione deplendi, cum recederet noster, plethoræ ad effectum apoplecticum concurrendum data atque oblata est occasio. Per ante dicta enim sanguinis congestio ad caput lenta jamjam colligebatur decubitu, acerba vero accedente iracundia, insigni insuper, ob impetuosas abdominis constrictiones, sursum pellebatur vehementia, subitoque

que illuc rapiebatur idem, adeoque vaſa præter modum jamjam expanſa, diſtenſa ſuperonerataque, fibras medullares molles eousque premebant, quo aliquod tandem perrumperet vas molle, hacque ratione fluidorum exundatio ſenſusque ac motus fieret amiſſio.

§. XII.

Signa Apoplexiæ ſuperius jamjam allata ac tradita ſunt, ob anguſtiam itaque pageliarum, iterata earundem enarratione ac recenſione non commorabimur, factam adfectus noſtri ſanationem ac curationem propoſituri ac conſideraturi, cujus præcipuum ſequentibus nititur indicationibus. I. Fluida ſtagnantia, nervos obſtruentia, extravaſata & comprimentia, ſunt in motum cienda, reſolvenda, dividenda, poſt idque factum eliminanda. II. Reliquibus æqualis conciliandus ac conſervandus eſt circulus.

§. XIII.

Prima itaque indicatio, caput & curæ ſummam, viſcidi nimirum reſolutionem & diviſionem, nec non ejusdem derivationem & eliminationem concernit & reſpicit. Abundantiam ſanguinis primum venæſectione in brachio celebrata, deplendam atque imminuendam curavit medicus. Perturbato enim ac præcluſo ſanguinis motu progreſſivo, ob plethoram, conjunctam inferiorum partium ſpasmodicam conſtrictionem, factamque ſtaſin ac fluidorum exundationem, ope miſſionis ſanguinis inſignis vaſorum diminuta eſt diſtenſio, ob imminutam itaque ſanguinis in vaſa actionem, ſiſtebatur non modo ac circumſcribebatur facta jamjam extravaſatio, verum quoque ob minutam vaſorum diſtenſionem, ſpasmodicæ relaxabantur conſtrictiones, vaſa-

que ob auctum elaterem ac restitutam eorundem actionem in sanguinem, contenta promtius ac validius propulsabant ac propellebant, adeoque sanguinis circulus reddabatur facilior, inde vero sanguinis ventilatio, attenuatio, partium stagnantium propulsio tandemque secretionum perficiebatur levamentum ac promotio. In brachio eandem instituendam medens auctor suasorque erat, eo quod sanguis ista ratione versus aortæ derivabatur ac determinabatur ramos ascendentes, adeoque majorem in modum versus partes superiores, nimirum caput propellebatur, similiterque partium stagnantium fortior obtinebatur propulsus ac divisio. Eandem enim ob rationem ipsa jamjam collaudata venæsectio in ista apoplexiæ specie, quæ sanguinea audit, large & copiose, haud vero parce est administranda celebrandaque, perturbationes enim alias, per jamjam dicta, ut ampliores evadant, insigniterque ingravescant necesse est. Contra in pituitosa, ubi quandoque nec nimia nec justa quidem, vel naturali minor, præsto est sanguinis quantitas, rarius vel paulo parcius eadem erit instituenda, vel plane non vena perdundenda, nulla enim vel admodum exigua cum adsit vasorum distensio, vasa, ista celebrata, adhuc minori extendentur vi, parum igitur constringentur, adeoque actio eorundem in sanguinem erit justo minor, hinc ejusdem motus nimis tardus, in angustioribus itaque subtilissimis tubulis ob accedentem stricturam oritur stasis, hinc omnium secretionum adeoque & spirituum imminutio, virium lapsus, lipothimiæ, paralysis, contractura, viscidique in extremis stagnantis corruptio, nocet itaque & vix ullam felicem, re eo deducta, ab ista sortiuntur medelam, sed ad mortem

dispo-

diſponuntur usque eo quo apoplexia ſubſequatur lethalis.

§. XIIII.

Ad viſcidi reſolutionem, diviſionem ac propulſionem peragendam ac promovendam, calida ac fervefacta circa caput & corporis peripheriam applicata ſunt linteamina, pariterque ſpecies pro decocto ex rad. Pimpinell. alb., Cichor., Scorzon., Bardan., Liquirit. herb. Abſynth, Fumar., Salv., Card. benedict, Millefol., flor. Arnic. Chamomill. Roman., ſemin. Fœnicul. Cort. Citri ordinata ac præſcripta ſunt, adhibendo ſimul Tartar. vitriolat. Tachen., (ita præparatum quo ad naturam accedat alcalicam ſive quod ſal alcalicum obtineat principatum,) ſal Ammoniacum & rad. Vincetox., addito pauxillum Zinabaris Antimonii. De prioribus nulla eſt controverſia, ſalia vero media generatim, maxime vero ad ſtatum accedentia alcalicum, volatilibus maritata, viſcidum optime dividunt, atque ad eliminationem præparant, ſimiliterque excretiones adjuvant, reſtituunt atque adaugent, absque eo quo præternaturalem adferant atque adducant calorem, minime perraro, maxime, quod ob ſtatum viſcidum, fluidique nervei imminutam ſecretionem corpus frigeat, reſolutio ſanguinis hac ratione imminuatur, eademque abunde atque affatim a viſcido temperetur. Quod vero radix Vincetoxici ſit remedium aperitivum ſpecificum, extra aleam eſt poſitum.

§. XV.

Statim vero atque absque cunctatione, poſt factam venæ ſectionem, laxans morbo eſt oppoſitum efficax ac ſalutare ſuperius memoratum remedium. Cum enim laxantia ſint reſolventia, reſolutio augetur, congeſtio fluidorum a capite avertitur, & inteſtina verſus, humores derivantur, viſcidique exterminantur atque e corpore eliminantur. Ipſam hanc methodi rationem ac viam tentavit & comprobavit Celeberrimus CARL in Therapia dogmatico clinica, edit. cura SCHLIERBACHII Büding. 1737. p. 325. ſuadens: "quod ex Pi-"lulis COCH. &c. laxatio poſt paroxyſmum ſit exhibenda, tertia"que quavis die repetenda &c." aliique plures. Quo vero alvi eo plus facilitetur ſolutio, fluidaque viſcidiora, minus vero uti-

lia ac laudabilia ejiciantur atque expellantur, pulvis antea memoratus salinus resolvens tertia vel quarta quaque hora denuo est adhibitus, pariterque decoctum antea memoratum, prætereaque linteamina calida, quorum tamen apposita manus erat patiens, ulterius imposita atque applicata sunt. Non modo ista ratione fluida viscida, stagnantia agitabantur motuque ciebantur, pariterque resolvebantur & per transpirationem in- & sensibilem, alvum atque urinam evacuabantur, verum quoque congestio a capite derivatur, resorbebantur itaque fluida extravasata, circulusque liberior & naturalis restituebatur liquidis, constantissima enim certaque attenta cognovimus experientia, quod simul ac laxans remedium vires exserit ex voto, quod statim intelligentia sensusque faciant reversionem, judiciumque remigret.

§ XVI.

Contingit vero sæpe numero, ut laxans de principio exhibitum, non satis ad alvum reddendam sequacem præstet stimuli. Ob nimiam nimirum ac præternaturalem fluidorum cohæsionem, factamque ob exiguitatem temporis minus sufficientem eorundem resolutionem, ad fluendum nondum satis sunt præparata atque aptata, re itaque in hanc locum deducta, vel ejusdem vel alius laxantis remedii, tertiam aut quartam doseos partem, pro conditione nimirum virium ac circumstantiarum, post decursum 10 vel 12 horarum deglutiendam esse, nulli dubitamus, pergendo simul pulveris salini resolventis usu. Facta itaque viscidi, sat valida se- & excretione pulveris modo allati salini resolventis continuata perseverandum esse adhibitione, modo parcius eundem exhibendo, prorsus arbitramur, viscidi enim residua copia hac ratione attenuatur, atque ad se- & excretiones præparatur aptaque redditur. Factam hanc resolutionem ac divisionem, denuo in gravenscentia innuunt symtomata, divisæ enim visciores partes, minimorum vasorum penetrant oscula, in iisdem vero ob præternaturalem quandam adhucdum præsentem cohæsionem subsistunt, eadem obstruunt atque extendunt, præteraque ob viscidi resolutionem, salia eodem immersa liberantur, adeoque irritando & stimulando symtomata

ta

ta ſimiliter augent amplioraque reddunt. Præparata itaque denuo viſcidi copia, ſubjungimus laxans remedium ſecurum ac ſalutare, quodcunque acceptum ac placens ſit, ſic continuaturi ceteroquin, usque eo quo ſanitas integra reſtituta ac recuperata ſit.

§. XVII.

Timor nimiæ ſubſecuturæ alvinæ excretionis, fruſtra & ſine cauſa eſt, ſecura enim non modo propoſita ſunt laxantia, verum quoque alia quæque pro lubitu poterunt ſubſtitui. Salia vero media dum dividendo, reſolvendo viſcidumque præparando agunt, ejusdem tuto promovent exterminationem, ac in exitu jamjam conſtituti adjuvant excretionem. Ne interim erimus negaturi, quin nec opinato evincere queat, maxime in iis qui fervidioris ſunt indolis ac naturæ, viſcerum laborant læſionibus, ad ſummam, ad calidioris genii morbos proclives, diſpoſiti ac propenſi deprehenduntur, quin utique ſalium mediorum continuato uſu, laxantiumque remediorum interpoſitione, cacochymia billioſa aut atrabilaria adduci atque accerſiri queat & poſſit, qua quoque de cauſa, ſi morbi ita comparata ſit ratio, ſalis Ammoniaci in hiſce neceſſitatibus uſu ſuperſedendum eſſe, firmiter ſumus perſuaſi, ſolummodo ex Tartar. vitriolat. Tachen. partibus 2, & rad. Vincetoxic. parte 1 medicinam facturi, ad alvumque liquandum & ſolvendum rad. Rhabarbari orient. elect. cum Manna Calabrina propoſituri atque ordinaturi. Temperantia vero maximeque nitroſa & abſorbentia, ejusmodi morbi conditioni (alvo ſat antea ſoluto atque liquato, viſcidoque exterminato) abunde ſeſe probant ſuntque remedio, periculoſa enim ac pernicioſa quævis, tunc alias ſubſecutura, quotidiana teſte experientia, iſtis cedunt atque obediunt remediis.

§. XVIII.

An vero ſtatim poſt venæſectionem factam, laxans ſit utile ac proficiat remedium, ſymtomataque pro eodem exhibendo, ſatis ſint indicantium, eſt quod opponi poſſit, vires vero ordinarie in apoplexia ſunt oppreſſæ, minus autem reſolutæ, qua quoque de cauſa venæ ſectio prodeſt ac proficua deprehenditur, ſi itaque ſanguinis miſſio non excedat modum, vires remedium laxans plane atque omnino conce-

dunt ac permittunt, imo vero præclara ſuſtentati conſci... non inficias ituri ſumus, facta venæſectione ejusdem ſu... di ac conſilio juvandi uſum & propinationem, conſtanti... edocti eperientia, quod, facta poſt ſanguinis miſſionem ... valida alvina excretione, ſtatim augeantur majusque ma... feſto capiant incrementum vires, eo quod eorundem defect... atque oppreſſionis fons & cauſa, ſtatus nimirum viſcidu... amolitur ac removetur.

§. XIX.

Diæta ſive bene compoſitus vivendi modus, in hiſce pr... terea neceſſitatibus maximi momenti res eſt. Ob viſcidi eni... reſolutionem atque evacuationem, ciborum invitatur app... tentia vehemensque exoritur fames, cum vero morbi cond... tio, maxime ſi motus corporis deeſt, iſtjusmodi ſit, qua ta... tum tantummodo cibi & potionis adhibendi permittat, qu... reficiantur vires, minus vero libidinis aut luxuriæ cauſa co... medatur corpusque obruatur, animus ac genius quotidie no... modo erit defraudandus, ſe incœnatus ſimiliter cubitum er... eundum, vis enim hujus morbi fame maxime debilitatur & domatur, eo quod novum viſcidi ita impeditur incrementum pariterque remediorum non imminuitur efficacia, aliasque eadem certo certius redit, infirmique ab univerá morbi ... quaquam, imo vero numquam liberantur ac relevantur po... teſtate. Quam ob rationem hocce vitæ degendæ gen... tametſi multum a priſtino ejusdem deducat inſtituto, gravi... ac maximopere eramus ſuaſuri ac commendaturi.

§. XX.

Ad vires revocandas, uſus vini Moſellani & Franconici, morbo non modo proſpero eventu ſeneſcente vel ſuper... verum quoque eodem urgente ſub prandio fuimus ſuaſ... ad circulum nimirum fluidorum reddendum æqualem, ſe- & excretiones promovendas, corpusque ſimiliter roborandum. Præterea pariter, ad vires recuperandas ac confirmandas, eſ... ſentiam Succini cum tinctura Antimonii tartariſata, an... proportione mixtam adhibuimus, atque ordinavimus. Qu... methodo fiebat, quin ex incommoda evaderet atque em... geret valetudine, priſtinamque integram recuperaret proſperitatem ac ſanitatem infirmus.

* * * * * * * * *